

Σοσιαλιστές και εξωτερική πολιτική

Α΄. Ο Νικόλαος Γιαννιός και το υπόμνημα στο διεθνές σοσιαλιστικό γραφείο (1918)

Τα σοσιαλιστικά κινήματα, από την εμφάνισή τους ως συνέχεια των ριζοσπαστικών και φιλελευθέρων, στήριζαν συχνά τα προγράμματά τους σε αναλύσεις διεθνών γεγονότων και οι διεκδικήσεις τους δεν περιορίζοντο στα σύνορα των χωρών τους. Η τάση τους αυτή συνεχίστηκε και όταν άρχισαν να συμμετέχουν σε κοινοβούλια ή ακόμη και σε κυβερνήσεις, πήρε όμως άλλο χαρακτήρα από τη στιγμή που κλήθηκαν να υπερασπισθούν τα συμφέροντα των εθνών τους. Η διαφοροποίηση αυτή προκάλεσε ένα βαθύ σχίσμα στο διεθνές σοσιαλιστικό κίνημα ανάμεσα στους υπερασπιστές της έννοιας της πατρίδας και τους διεθνιστές. Το σχίσμα επισημοποιήθηκε με την έναρξη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου και ολοκληρώθηκε με τη Ρωσική Επανάσταση και το σημαντικό δημιούργημά της την Κομμουνιστική Διεθνή.

Με την έκρηξη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, στο διεθνές σοσιαλιστικό κίνημα παρουσιάστηκαν έντονες τάσεις είτε υπέρ της συμμετοχής σε αυτόν είτε υπέρ μιας ουδέτερης στάσης, ανάλογα με τη χώρα όπου τα σοσιαλιστικά κόμματα δρούσαν. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι πρώτες αυτές τάσεις κέρδισαν την υποστήριξη της πλειοψηφίας των ψηφοφόρων των κομμάτων καθώς και την εμπιστοσύνη των συντηρητικών και φιλελευθέρων κομμάτων. Μετά τη λήξη του πολέμου τα σοσιαλιστικά κόμματα διά μέσου του Σοσιαλιστικού Γραφείου της διεθνούς οργάνωσής τους, της Σοσιαλιστικής Διεθνούς εκλήθησαν να συμμετάσχουν συμβουλευτικά στις μεταπολεμικές διεθνείς διεργασίες. Το γεγονός έφερε τα σοσιαλιστικά κόμματα σε υψηλό σημείο εκτίμησης σε χώρες όπου το σοσιαλιστικό κίνημα ήταν αδύναμο ή ανύπαρ-

* ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΕΤΡΑΔΙΩΝ

Ο Θεόδωρος Μπενάκης είναι δημοσιογράφος-συγγραφέας.

Ανέκδοτη(;) φωτογραφία του Νίκου Γιαννιού. (Αρχείο Μυρτώς Γιαννιού).

κτο. Ανάμεσα στις χώρες αυτές ήταν και η Ελλάδα.

Η δεύτερη τάση, των διεθνιστών, άρχισε να οργανώνεται διεθνώς από τις αρχές του αιώνα μας. Όμως παρά το γεγονός ότι επικεφαλής της ήταν μεγάλες μορφές του σοσιαλιστικού κινήματος της εποχής δεν υπήρξε ούτε ενιαία ούτε πολυάριθμη. Η εγκαθίδρυση του καθεστώτος των μπολσεβίκων στη Ρωσία έδωσε στην τάση αυτή την εντύπωση ότι με το πρώτο σοσιαλιστικό κράτος είχε δημιουργηθεί το εφελτήριο για τη μελλοντική παγκόσμια επανάσταση. Είχαν την εντύπωση ότι τώρα είχαν μια εξωτερική πολιτική να υποστηρίζουν, «όχι εκείνη των αστών» αλλά της δικής τους σοσιαλιστικής χώρας. Αποτέλεσμα ήταν τα συνεχή από το τέλος του πολέμου σχίσματα στα σοσιαλιστικά κόμματα και η δημιουργία κομμουνιστικών κομμάτων όπως και η δημιουργία της Κομμουνιστικής Διεθνούς η οποία θεωρητικά θα συντόνιζε τη διεθνή επανάσταση.

Το διεθνές αυτό σχίσμα είχε τις επιδράσεις του και στο αδύναμο σοσιαλιστικό κίνημα της Ελλάδας, ενώ η αυξανόμενη σημασία που αποκτούσαν οι σοσιαλιστές στην Ευρώπη δεν έμεινε απαρατήρητη από την κυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου. Τη δράση και τις θέσεις που ανέπτυξαν οι Έλληνες σοσιαλιστές στη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, εξέτασε και ανέπτυξε στο κλασικό πλέον έργο του ο Γ. Λεονταρίτης¹. Στην πορεία του χρόνου νέα στοιχεία ήλθαν να προστεθούν καθώς και παλαιά έντυπα των Ελλήνων σοσιαλιστών βρέθηκαν σε ιδιωτικές συλλογές. Με βάση το έργο του Γ. Λεονταρίτη και την αξιοποίηση των νέων πηγών, οι οποίες ρίχνουν φως στις περισσότερες κινήσεις της δεύτερης δεκαετίας του αιώνα μας, θα μπορούσε να συμπληρωθεί ένα αρκετά σημαντικό κεφάλαιο της ιστορίας του ελληνικού σοσιαλιστικού κινήματος. Τμήμα του και πολύ λίγο μελετημένο υπήρξε το Σοσιαλιστικό Κέντρο Αθήνας με τα αδελφά Σοσιαλιστικά Κέντρα Λάρισας και Βόλου που χρησιμοποιούσαν το διακριτικό τίτλο Σοσιαλιστικό Κόμμα και είχαν ως ηγέτη τους το Νικόλαο Γιαννιό.

I

Το σοσιαλιστικό κίνημα παρουσιάστηκε στην Ελλάδα προς τα τέλη του 19ου αιώνα χωρίς όμως να αποκτήσει ισχυρές βάσεις. Το πρώτο σοσιαλιστικό κόμμα ίδρυσε το 1910 ένας από τους πρωτεργάτες του σοσιαλιστικού κινήματος ο Πλάτων Δρακούλης. Το κόμμα του, το Ελληνικό Σοσιαλιστικό Κόμμα και το συνδικαλιστικό σκέλος του, ο Σύνδεσμος των Εργατικών Τάξεων (ΣτΕΤ), ο οποίος είχε ιδρυθεί πριν από ένα χρόνο, δεν έκαναν ιδιαίτερη μνεία στην εξωτερική πολιτική της Ελλάδας, αν και ο ίδιος ο Δρακούλης παρακολουθούσε τα διεθνή γεγονότα και συχνά έπαιρνε θέση. Ήταν με τη δημιουργία του δεύτερου κόμματος, του Σοσιαλιστικού Κέντρου Αθηνών, που ίδρυσε το 1911 ο γενικός γραμματέας του πρώτου, Νικόλαος Γιαννιός, που τα ελληνικά σοσιαλιστικά προγράμματα άρχισαν να αποκτούν ενδιαφέρον για την εξωτερική πολιτική και τις διεκδικήσεις της Ελλάδας.

Ο Νικόλαος Γιαννιός γεννήθηκε το 1858 στην Άνδρο. Ο πατέρας του, που ήταν καπετάνιος, λίγο μετά την αποφοίτηση του Γιαννιού από το γυμνάσιο, εγκατεστάθη στην Κωνσταντινούπολη όπου ο Νικόλαος σπούδασε στη Μεγάλη του Γένους Σχολή

και στη σχολή Saint-Benoit. Σπούδασε στη Γαλλία, όπου διετέλεσε γραμματέας του Ψυχάρη, και στη Γερμανία. Συνδέθηκε με τους σοσιαλδημοκρατικούς κύκλους και επέστρεψε στην Πόλη, το 1907, έτοιμος για πολιτική δράση. Το 1909 ανέλαβε διευθυντής της ελληνικής δημοκρατικής εφημερίδος «Λαός» της Κωνσταντινούπολης, από την οποία όμως αναγκάστηκε να αποχωρήσει εξαιτίας των σοσιαλιστικών ιδεών του. Το 1910 ίδρυσε μαζί με άλλους, πάντα στην Πόλη, την εφημερίδα «Εργάτης» όργανο της Σοσιαλιστικής Λέσχης Κωνσταντινουπόλεως. Τον ίδιο χρόνο ο Πλ. Δρακούλης του προσέφερε τη θέση του διευθυντού στην εφημερίδα του «Έρευνα» στην Αθήνα, θέση την οποία απεδέχθη ο Γιαννιός. Ερχόμενος στην Αθήνα εξελέγη Γενικός Γραμματέας του Ελληνικού Σοσιαλιστικού Κόμματος.

Το 1912-13 πήρε μέρος ως έφεδρος αξιωματικός στους Βαλκανικούς Πολέμους και παρασημοφορήθηκε με τον Πολεμικό Σταυρό. Με διάταγμα του 1914 μονιμοποιήθηκε στον ελληνικό στρατό με το βαθμό του λοχαγού, αλλά δεν το απεδέχθη. Μετά τον πόλεμο του 1916 προσεχώρησε στο κίνημα Θεσσαλονίκης ενώ ήταν ακόμη έφεδρος, κατεδιώχθη μαζί με τους Π. Δρακούλη, Α. Σίδηρη, Α. Κουριέλ και φυλακίσθηκε μαζί με τον Κορύλο από την Ανωτάτη Στρατιωτική Διοίκηση Αθηνών στις φυλακές Αβέρωφ με την κατηγορία της εσχάτης προδοσίας για απόπειρα ανατροπής του καθεστώτος².

Το Σοσιαλιστικό Κέντρο Αθηνών που ιδρύθηκε το 1911 διέκοψε τη δράση του το 1912 εξαιτίας της στράτευσης του Γιαννιού και ίσως άλλων μελών του. Ανασυστήθηκε τον Ιανουάριο του 1914 και από το 1915 άρχισε να εκδίδει το περιοδικό «Σοσιαλιστικά Φύλλα», την έκδοση των οποίων αναγκάστηκε να διακόψει δυο φορές εξαιτίας της πολιτικής καταστάσεως στην Ελλάδα. Από το 1917 και για ενάμισι χρόνο, ο Γιαννιός διετέλεσε αρχισυντάκτης της ημερησίας εφημερίδος «Ριζοσπάστης» που εξέδιδε ο Πετσόπουλος. Τον ίδιο χρόνο εξέδωσε την εβδομαδιαία εφημερίδα «Σοσιαλισμός» όργανο του Σ.Κ. Ελλάδος.

Ο Γιαννιός σχημάτισε τις πρώτες πολιτικές ιδέες του μέσα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και έζησε τα πρώτα χρόνια της Νεοτουρκικής Επανάστασης. Στους Βαλκανικούς Πολέμους πολέμησε κατά των Τούρκων και συμμερίσθηκε τον εθνικό ενθουσιασμό της εποχής μετά την ένωση της Μακεδονίας με την Ελλάδα. Στις μαρξιστικές γνώσεις του κυριαρχούσαν τα εθνικά αισθήματά του και η αντιπάθεια που έτρεφε για τους Τούρκους και τους Ισραηλίτες.

Ο ίδιος δεκαεννέα χρόνια μετά χαρακτήριζε τους Βαλκανικούς Πολέμους απελευθερωτικούς: «Οι πόλεμοι αυτοί που είχαν χαρακτήρα “απελευθερώσεως υποδούλων ομοεθνών και πραγματώσεως της εθνικής ενότητας”, εύκολα επέτυχαν την “ιεράν ένωσην” όλων των Ελλήνων και κάθε στοιχείο εργατικό που είχε σχέση με τις εχθροπραξίες (υπάλληλοι σιδηροδρόμων, ναύτες πλοίων κτλ) είχε επιστρατευθεί»³.

Με την κήρυξη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου το Σοσιαλιστικό Κόμμα, αν και ήταν υπέρ της νίκης της δημοκρατικής Αντάντ δεν επιθυμούσε την έξοδο της Ελλάδος στον πόλεμο. «... ο ίδιος ο ελληνικός λαός που δεν θέλει ούτε τον πόλεμο, αλλ' ούτε και τη φιλογερμανική πολιτική: Διαισθάνεται πως οι Γερμανοί μισούν τη φυλή μας, διαισθάνεται όμως επίσης πως ο πόλεμος, οποιοσδήποτε πόλεμος, είναι πράγμα κακό. Σύμφωναι τότε με το έθνος, σύμφωναι με τους δημοκράτες εμπολέμους και σύμφωναι με τις αρχές μας, ας υψώσουμε το δημοκρατικό σύνθημα: “Κατά των Γερ-

μανών και υπέρ της ευμενούς προς την Αντάντ ουδετερότητας»⁴.

Παρά τη στάση της «ευμενούς ουδετερότητας» όμως το περιοδικό του Σ.Κ. φιλοξενούσε συχνά άρθρα τα οποία ζητούσαν η Ελλάδα, αμέσως μετά τη λήξη του πολέμου, να εγείρει εδαφικές αξιώσεις και να έχει ρόλο ρυθμιστή στην περιοχή. Για παράδειγμα ένα άρθρο που δημοσιεύθηκε στα Σοσιαλιστικά Φύλλα με την υπογραφή «Φιλέλλην» ζητούσε να διωχθούν οι Τούρκοι από την Ευρώπη, να κατακτήσει η Ελλάδα τα παράλια της Μικράς Ασίας, να ανασυσταθεί η Σερβία και ίσως το Μαυροβούνιο, να δημιουργηθεί ανεξάρτητη Αλβανία και να περιορισθεί εδαφικά η Βουλγαρία⁵.

Στα Σοσιαλιστικά Φύλλα, σε όλη τη διάρκεια της έκδοσής τους, δημοσιεύονταν όλες οι σχετικές με τον πόλεμο αποφάσεις του Διεθνούς Σοσιαλιστικού Γραφείου και των σοσιαλιστικών κομμάτων της Ευρώπης. Τα στελέχη του Σ.Κ. αποκτούσαν με την πάροδο του χρόνου συγκεκριμένες απόψεις όχι μόνο σχετικά με τον πόλεμο αλλά και με την εξωτερική πολιτική της χώρας.

Ήδη από το 1917 ο Γιαννιός έφερνε στην Ελλάδα το προσφιλές στους σοσιαλιστές θέμα της κατάργησης της μυστικής διπλωματίας. Έγραφε από τις στήλες του «Ριζοσπάστη»: «Δεν υπάρχει πρόγραμμα σοσιαλιστικών, σοσιαλιστών ομοσπονδία χωρών το οποίο να μη ζητή, μαζί με άλλας κοινωνικές μεταρρυθμίσεις, και την κατάργηση της μυστικής διπλωματίας καθώς και όλων των μυστικών συνθηκών.... Οι λαοί, κατά την σοσιαλιστική αντίληψιν, πρέπει να είνε ενήμεροι των συμβάσεων, να προλαμβάνουν την σύναψιν εκείνων που δεν συμφέρουν εις αυτούς και να είνε προετοιμασμένοι διά κάθε διαφοράν, που τυχόν θα ανεφύετο επί συνθηκών συναφθεισών υπ' αυτών των ιδίων. Τότε μόνον, καλούμενοι ν' αποφασίσουν επί του πολέμου ή της ειρήνης και αποφασίζοντες διά δημοψηφίσματος, θα δύνανται να λαμβάνουν την φωτεινότεραν και συμφερωτέραν απόφασιν»⁶.

Οι θέσεις του Γιαννιού απέναντι στα προβλήματα της εποχής, σπουδαιότερο των οποίων ήταν εκείνο του πολέμου, καθορίζοντο από δυο παράγοντες: την ιδεολογία του και την πορεία του φιλελευθέρου κόμματος. Πράγματι ο Γιαννιός είδε τον Βενιζέλο τότε ως δικτάτορα, τότε ως σύμμαχο, όμως πάντοτε αναγνώριζε στο πρόσωπό του τον άνθρωπο που εάν το απεφάσιζε θα μπορούσε να αλλάξει την εικόνα της Ελλάδος.

II

Στα τέλη του 1917 οι σοσιαλιστικές κινήσεις στην Παλαιά Ελλάδα ήταν τρεις. Το Ελληνικό Σοσιαλιστικό Κόμμα του Πλ. Δρακούλη, αποδεκατισμένο από διασπάσεις και αποχωρήσεις, το οποίο είχε υποστηρίξει την έξοδο της Ελλάδος στον πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ. Το Σοσιαλιστικό Κόμμα με ηγέτη τον Ν. Γιαννιό. Το Ελληνικό Σοσιαλιστικό Κόμμα ή Σοσιαλιστική Εργατική Οργάνωση ή Σοσιαλιστικό Δημοκρατικό Κόμμα, το οποίο είχε προέλθει από διάσπαση του κόμματος του Δρακούλη το 1915, με ηγέτες τον Παναγή Δημητράτο, τον Νικόλαο Δημητράτο και τον Αρ. Σίδερη⁷. Το κίνημα αυτό είχε συνδεθεί με την Εργατική Σοσιαλιστική Ομοσπονδία Θεσσαλονίκης, τη Φεντερασιόν και είχε πάρει από κοινού μέρος στις εκλογές της 31ης Μαΐου 1915 εκλέγοντας δυο βουλευτές. Κατά την περίοδο του πολέμου είχαν

κρατήσει στάση ουδετερότητας.

Από τις αρχές του 1913 είχε προστεθεί στο ελληνικό σοσιαλιστικό κίνημα μια ακόμη οργάνωση, η Φεντερασιόν, της οποίας τα μέλη προήρχοντο από τις ισραηλιτικές κοινότητες της Θεσσαλονίκης, Καβάλας, Χαλκίδας κ.ά. Η οργάνωση αυτή είχε πολλά μέλη, ήταν συνδεδεμένη με το Διεθνές Σοσιαλιστικό Γραφείο και η ηγεσία της είχε σαφείς ιδέες για την ενότητα των διαφόρων σοσιαλιστικών οργανώσεων της Ελλάδος.

Στα τέλη του 1917 άρχισαν οι συζητήσεις ανάμεσα στις κινήσεις αυτές, με εξαίρεση το κόμμα του Δρακούλη, για τη δημιουργία ενός ενιαίου σοσιαλιστικού κόμματος. Ήδη όλες οι σοσιαλιστικές κινήσεις είχαν δει αρκετά θετικά τις προθέσεις του Βενιζέλου για τη μετά τον πόλεμο οργάνωση της χώρας και έτρεφαν την ελπίδα ότι μέσα σε ένα νέο πλαίσιο θα μπορούσαν να αναπτυχθούν χωρίς προβλήματα. Σε αυτό συνέτεινε και η στάση του ιδίου του Βενιζέλου ο οποίος άρχισε να βλέπει χρήσιμη την ιδέα ενός σοσιαλιστικού και ενός συνδικαλιστικού κινήματος στην Ελλάδα, τα οποία θα μπορούσαν να εκφράζουν τις ελληνικές θέσεις στα διάφορα διεθνή σοσιαλιστικά και συνδικαλιστικά συνέδρια. Η Φεντερασιόν με τη Σοσιαλιστική Εργατική Οργάνωση είχαν προσεγγίσει αρκετά τον κύκλο του Βενιζέλου και χάρη στην ανοχή του κατόρθωσαν να στείλουν σοσιαλιστική αντιπροσωπεία στη Συμμαχική Σοσιαλιστική Συνδιάσκεψη που έγινε στο Λονδίνο στις 22 Φεβρουαρίου 1918. Την αντιπροσωπεία αποτελούσαν οι δυο σοσιαλιστές βουλευτές, ο Αριστοτέλης Σίδερης και ο Αλβέρτος Κουριέλ και ο διευθυντής της σοσιαλιστικής εφημερίδος «Εργατικός Αγών» Παναγής Δημητράτος. Η αντιπροσωπεία και η έκθεση την οποία κατέθεσε στη συνδιάσκεψη, στην οποία ανέπτυξε πολλές από τις ελληνικές διεκδικήσεις στην περιοχή των Βαλκανίων και της Μικράς Ασίας, ήταν ίσως η πρώτη ανοικτή και σοβαρή απόπειρα των Ελλήνων σοσιαλιστών να συμμετάσχουν στη διαμόρφωση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής⁸.

Οι συζητήσεις οδήγησαν στη διοργάνωση ενός ενιαίου ιδρυτικού συνεδρίου το οποίο πραγματοποιήθηκε από τις 4 έως τις 10 Νοεμβρίου 1918 και από το οποίο ιδρύθηκε το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδας, το μετέπειτα Κομμουνιστικό Κόμμα. Στο συνέδριο αρχικά πήραν μέρος η Φεντερασιόν, η Σοσιαλιστική Εργατική Οργάνωση και οι οργανώσεις τους στην επαρχία, τα Σοσιαλιστικά Κέντρα Αθήνας, Λάρισας και Βόλου, αντιπρόσωποι των νεολαίων και των σοσιαλιστικών εφημερίδων. Από την πρώτη στιγμή παρουσιάστηκαν διάφορες τάσεις, τρεις από τις οποίες είχαν σαφείς θέσεις. Η πρώτη, σοσιαλδημοκρατική υπό τον Ν. Γιαννιό ακολουθούσε τις αρχές της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας και είχε περίπου ταυτισθεί με τις εδαφικές διεκδικήσεις της κυβερνήσεως. Η δεύτερη υπό τους Μπεναρόγια και Δημητράτο ήταν πλησιέστερη στις θέσεις της αριστεράς της σοσιαλδημοκρατίας και κρατούσε αποστάσεις από τις επίσημες ελληνικές διεκδικήσεις. Η τρίτη υπό τους Τζουλάτι και Λιγδόπουλο είχε ριζοσπαστικότερες θέσεις και ήταν ανοιχτά υπέρ μιας επαναστατικής και αντι-εθνικιστικής λύσης των προβλημάτων της Βαλκανικής και της Μικράς Ασίας⁹. Η πρώτη τάση και ειδικότερα ο Γιαννιός, βρέθηκαν υπό τα συνεχή πυρά των άλλων δύο και αναγκάστηκαν να αποχωρήσουν από το συνέδριο την έκτη ημέρα.

Οι διαφωνίες όπως παρουσιάστηκαν από την εφημερίδα του Γιαννιού, τον «Σοσιαλισμό», μια εβδομάδα μετά την αποχώρηση, αφορούσαν ζητήματα αρχής, ιδεολογίας

και εξωτερικής πολιτικής. Φαίνεται πως το τρίτο σημείο απασχόλησε περισσότερο, δεδομένου ότι οι επικριτές του Γιαννιού τον κατηγορούσαν και για εθνικισμό. Στο δισέλιδο άρθρο, το οποίο υπέγραφαν οι «Αντιπρόσωποι της μειονοψηφίας», μεγάλο μέρος αναφέρεται στις διαφωνίες επί της εξωτερικής πολιτικής ενώ λίγες μόνο φράσεις εξηγούν τις υπόλοιπες διαφορές¹⁰. Τη «Μειονοψηφία» αποτελούσαν οι Ν. Γιαννιός και Αχ. Χατζημιχάλης (για το Σοσιαλιστικό Κέντρο Αθηνών), οι Α. Κουρούκλης και Ι. Στυλιανού (για το Σοσιαλιστικό Κέντρο Λαρίσης), ο Κ. Γράσσο (για το Σοσιαλιστικό Κέντρο Βόλου), ο Π. Χλωμός [και αντ' αυτού ο Ν. Ιωάννου] (για τον Σοσιαλιστικό Μορφωτικό Όμιλο) και ο Ηλ. Δελαζάνος [κ.α.α. ο Γ. Ζέικος] (για την εφημερίδα «Σοσιαλισμός»).

Κατά την άποψη της μειοψηφίας το συνέδριο ήταν υπό την επιρροή της εβραϊκής Φεντερασιόν η οποία εκινείτο από εβραϊκά αισθήματα και όχι από σοσιαλιστικά. Η θέση που υπεστήριζε το μεγαλύτερο μέρος των συνέδρων για μια «Βαλκανική Συνομοσπονδία», θέση προσφιλής στους σοσιαλιστές της εποχής, θεωρήθηκε από τη μειοψηφία ως εβραϊκή απόπειρα ελέγχου των βαλκανικών υποθέσεων. Υποστήριζαν έτσι ότι «Οι αντιλήψεις της Φεντερασιόν και της πλειονοψηφίας επί των Βαλκανικών ζητημάτων: “η διαιώνισις τόσον της Ευρωπαϊκής όσον και της ασιατικής Τουρκίας μ' ένα αποκεντρωτικόν σύστημα διοικήσεως και —ούτε λίγο ούτε πολύ— η κατάργησις των ελευθέρων κρατών του Αίμου, διά της αντιπροσωπείας των διαφόρων φυλών εις μίαν “παμβαλκανικήν κοινήν βουλήν”... Αι αντιλήψεις αταί δεν είνε δυνατόν να είνε σήμερον πραγματοποιήσιμοι και μάλιστα εις τα καθυστερημένα Βαλκάνια. Είνε μάλλον φιλεβραϊκός πόθος με σκοπό να περισώσουν την Τουρκίαν εις της οποίας τους βαρβάρους θεσμούς μέσα, οι μόνοι που βιούν ευχαριστημένοι, εκμεταλλευόμενοι τους Τούρκους, είνε οι εν αυτή βιούντες πολυπληθείς Ισραηλίται. Είνε ακόμη η επιθυμία του να συμμετάσχουν από τούδε εις την διοίκησιν των Βαλκανίων αι συμπαγείς ισραηλιτικάι κοινότητες»¹¹.

Η μειοψηφία υπεστήριζε ότι οι Έλληνες σοσιαλιστές έπρεπε να πάρουν μέρος στις διεθνείς συζητήσεις επαναπροσδιορισμού των συνόρων και να υποβάλουν τις ελληνικές εδαφικές διεκδικήσεις. «Τα Κέντρα μας αναχωρούντα από την σκέψιν ότι όλοι σχεδόν οι σοσιαλισταί του κόσμου έχουν υποβάλει εις τα σοσιαλιστικά συνέδρια σαφή σχέδια ειρήνης και λύσεις των εδαφικών προβλημάτων, έκριναν ότι οι Έλληνες σοσιαλισταί, γνώσται των πραγμάτων της Βαλκανικής, θα ήσαν οι μόνοι ενδεδειγμένοι μαζί με τους άλλους σοσιαλιστάς των Βαλκανίων, να υποβάλλουν καθορισμένας προτάσεις περί διαρρυθμίσεως της Βαλκανικής και της Μικράς Ασίας... Η μόνη μας προσπάθεια υπήρξε πώς να συντάξωμεν ένα σχέδιον Βαλκανικής ειρήνης, βασιζόμενον επί του προγράμματος του Ουίλσον και επί των υπομνημάτων των μεταπολεμικών σοσιαλιστικών συνεδρίων... από την επιθυμίαν να μη αφήσωμεν πλέον εν τη Ανατολική Μεσογείω εστίαν προς μέλλοντα πόλεμον, με την προθυμίαν να προτείνωμεν ό,τι θα ήτο σήμερον πραγματοποιήσιμον... Διότι πρώτα πρέπει να γίνει μια δικαία εδαφική διαρρύθμισις της Βαλκανικής, επί της οποίας και να βασισθεί η διαρκής ομοσπονδία της»¹².

Η μειοψηφία είχε καταθέσει στο ιδρυτικό συνέδριο ένα σχέδιο επί της εξωτερικής πολιτικής το οποίο όμως δεν συζητήθηκε ευρέως. Το σχέδιο αυτό δημοσιεύθηκε στον «Σοσιαλισμό» της 18 Νοεμβρίου 1918 και εστάλη στο Διεθνές Σοσιαλιστικό Γραφείο.

Αποτέλεσε δε τη βάση για τη μελλοντική εξωτερική πολιτική του κόμματος. Στο σχέδιο χωρίς να εγκαταλείπεται το θεωρητικό σχήμα της μελλοντικής Σοσιαλιστικής Βαλκανικής Ομοσπονδίας, το Σοσιαλιστικό Κόμμα έκανε μια σειρά από προτάσεις για τα άμεσα προβλήματα που έτιθεντο μετά τον πόλεμο.

Τα προβλήματα της Βαλκανικής θα έπρεπε να λυθούν υπό την αιγίδα της Κοινωνίας των Εθνών (Κ.τ.Ε.), στις βαλκανικές χώρες έπρεπε να εγκαθιδρυθούν δημοκρατικές κυβερνήσεις και να πραγματοποιηθεί τελωνειακή, ταχυδρομική και τηλεγραφική ένωσή τους. Η Ευρωπαϊκή Τουρκία να κηρυχθεί ανεξάρτητη δημοκρατία του Μαρμαρά και σε αυτή να προσαρτηθεί η τότε βουλγαρική Θράκη, υπό την εγγύηση της Κοινωνίας των Εθνών ενώ τα Στενά του Βοσπόρου και ο Ελλήσποντος έπρεπε να διεθνοποιηθούν, πάντοτε υπό την εγγύηση της Κ.τ.Ε. Η Σερβία όφειλε να αναγνωρίσει οριστικά την ελληνικότητα της Θεσσαλονίκης. Έπρεπε να συσταθεί ανεξάρτητο αλβανικό κράτος στις περιοχές που κατοικούντο από μουσουλμάνους Αλβανούς ενώ η Βόρειος Ήπειρος έπρεπε να δοθεί στην Ελλάδα. Οι νομοί της Σμύρνης και του Αϊδινίου έπρεπε να δοθούν επίσης στην Ελλάδα ως αυτόνομη επαρχία όπως και τα Δωδεκάνησα. Τα ασιατικά παράλια του Πόντου έπρεπε να ανακηρυχθούν σε ανεξάρτητη δημοκρατία του Πόντου, όπως ανεξάρτητη δημοκρατία έπρεπε να συσταθεί και στα αρμενικά εδάφη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Τέλος το τουρκικό κράτος έπρεπε να περιορισθεί στο κέντρο της Μικράς Ασίας έχοντας μόνες διεξόδους προς τη θάλασσα τα λιμάνια της Αττάλειας και της Αλεξανδρέττας¹³.

Στο υπόμνημα γινόταν αναφορά και σε άλλα ζητήματα της περιοχής όπως το παλαιστινιακό, όπου το Σοσιαλιστικό Κόμμα ετάσσετο με λίγες επιφυλάξεις υπέρ της δημιουργίας ισραηλιτικού κράτους.

III

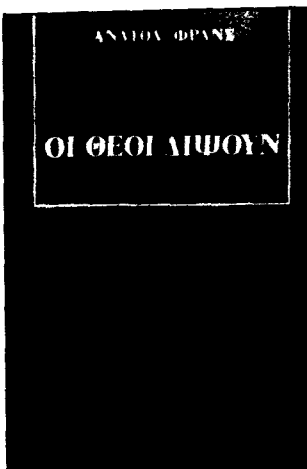
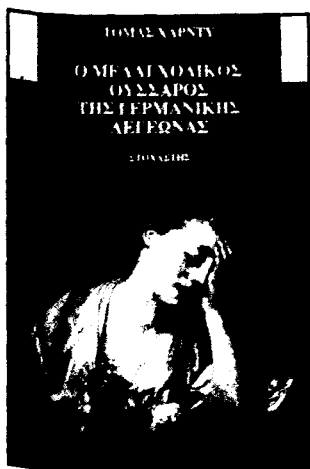
Μετά το Νοέμβριο του 1918 τα δυο κόμματα ακολούθησαν διαφορετικές πορείες. Το ΣΕΚΕ άρχισε να προσανατολίζεται αργά αλλά σταθερά προς την αριστερή σοσιαλδημοκρατία και από το 1920 υποστήριζε τα κομμουνιστικά κόμματα. Η αίγλη της Οκτωβριανής Επανάστασης στη Ρωσία, η συνέχιση του πολέμου και οι συνεχείς επί του πολιτειακού ζητήματος συγκρούσεις έκαναν την προπαγάνδα του εύκολη και απέκτησε ισχυρή βάση. Αντίθετα το Σοσιαλιστικό Κόμμα, προσανατολισμένο σταθερά στην παραδοσιακή ευρωπαϊκή σοσιαλδημοκρατία και εμμένοντας σε σαφείς θεωρητικές θέσεις έμεινε ολιγάριθμο. Η ηγετική μορφή του, ο Νικόλαος Γιαννιός, έχοντας γνώσεις και αναγνώριση από το διεθνές σοσιαλιστικό κόσμο, ήταν δύσκολο να συνεννοηθεί μέσα στο κλίμα αφηρημένης ευφορίας και εκχυδαϊσμού που χαρακτήριζε τον ελληνικό σοσιαλιστικό κόσμο από το 1918 και ύστερα.

Όμως οι δυο πράξεις, η «Έκθεση των σοσιαλιστών βουλευτών στη Συνδιάσκεψη του Λονδίνου» και το «Υπόμνημα της Μειοψηφίας» στο ιδρυτικό συνέδριο αποτέλεσαν σημαντικά σημεία στην ιστορία του ελληνικού σοσιαλισμού. Ήταν οι πρώτες σοβαρές απόπειρες των σοσιαλιστών να αρθρώσουν έναν υπεύθυνο πολιτικό λόγο. Το ότι ο λόγος αυτός ήταν όμοιος με εκείνον των βενιζελικών ή και ίσως είχε υπαγορευθεί από εκείνους δεν μειώνει τη σημασία του γεγονότος.

Οι πρώτες αυτές απόπειρες υπήρξαν ταυτόχρονα και η αρχή μιας πορείας που στη συνέχεια εγκλώβισε το αριστερό κίνημα σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής με συνέπεια οι περισσότερες από τις διασπάσεις του να είναι αποτελέσματα διεθνών συγκρούσεων ή διαφορετικών εκτιμήσεων επί της εξωτερικής πολιτικής.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Γεώργιος Β. Λεονταρίτης, *Το ελληνικό σοσιαλιστικό κίνημα κατά τον Πρώτο Παγκόσμιο πόλεμο*, Εξάντας, Αθήνα, 1978.
2. Ανέκδοτο βιογραφικό σημείωμα του Ν. Γιαννιού το οποίο ετοίμασε η κόρη του Μυρτώ Γιαννιού.
3. Ν. Γιαννιού, *Η ιστορία του συνδικαλισμού στην Ελλάδα*, Σοσιαλιστική Ζωή, τεύχος 28, Φεβρουάριος 1931.
4. Ν. Γιαννιού, *Προς μίαν Ελληνική Δημοκρατία*, Σοσιαλιστικά Φύλλα, τεύχος 4-5, Αύγουστος 1916.
5. Φιλέλλην, «*Το ορθό πολιτικό πρόγραμμα της Ελλάδος στα Βαλκάνια*», Σοσιαλιστικά Φύλλα, τεύχος 4-5, Αύγουστος 1916.
6. Ν. Γιαννιός, «*Αι Μυστικάί Συνθήκαι*», Ριζοσπάστης, 16 Νοεμβρίου 1917.
7. Η κίνηση αυτή είχε προέλθει από τη ριζοσπαστική τάση του κόμματος του Δρακούλη και είχε στελέχη της όλη τη μετέπειτα αριστερή πτέρυγα του ΣΕΚΕ. Ως προς τον τίτλο που χρησιμοποιούσε υπήρχε σύγχυση διότι χρησιμοποιούσε την ίδια περίοδο διαφόρους τίτλους χωρίς να καταλήγει σε έναν. Για παράδειγμα στο τεύχος 34 της εφημερίδας τους «Οργάνωσις» αναφέρετο ότι εκδότης ήταν το Ελληνικό Σ.Κ. ενώ στη δεύτερη σελίδα αναφέρεται ως Σοσιαλιστικό-Δημοκρατικό Κόμμα.
8. «*La Question d'Orient vue par les Socialistes grecs*», Paris, Nancy, 1918.
9. «*Το Πρώτο Συνέδριο του ΣΕΚΕ. Πρακτικά*», Έκδοση της ΚΕ του ΚΚΕ, Αθήνα, 1982.
10. «*Το Πανελλαδικόν Σοσιαλιστικόν Συνέδριον. Έκθεσις των αντιπροσώπων της μειονοφηφίας*», εφ. «Σοσιαλισμός», τεύχ. 49-50, 18 Νοεμβρίου 1918.
11. «*Το Πανελλαδικόν*», ό.π.
12. «*Το Πανελλαδικόν*», ό.π.
13. «*Η εξωτερική πολιτική και το υπόμνημά μας*», εφημ. Σοσιαλισμός, τεύχ. 49-50, 18 Νοεμβρίου 1918.

Β'. Η εξωτερική πολιτική και το υπόμνημά μας

Το Σοσιαλιστικόν Κόμμα της Ελλάδος προς το Διεθνές Σοσιαλιστικόν Γραφείον και προς όλα τα αδελφά τμήματα της Διεθνούς.

Σύντροφοι,

Το Σοσιαλιστικόν Κόμμα της Ελλάδος, ιδρυμένον το 1911, αποτελούν Τμήμα της Διεθνούς, δηλοί, επ' ευκαιρία της προσεχούς ενάρξεως των διαπραγματεύσεων ειρήνης, ότι συμμερίζεται τας γνώμας και γενικάς αρχάς τας διατυπωθείσας εις τα μεταπολεμικά σοσιαλιστικά συνέδρια και υπομνήματα των σοσιαλιστών όλων των χωρών, ως προς το ζήτημα της συνάψεως μιας δικαίας και διαρκούς δημοκρατικής ειρήνης. Αι αρχαί αύται — λαμβανομένου υπ' όψει ότι το παγκόσμιον προλεταριάτον δεν ήτο ακόμη ώριμον να δώση εις τα προβλήματα που συγκινούν σήμερα τον κόσμον, την σοσιαλιστικήν των λύσιν — δεν εμπορεί να είναι άλλαι, παρά αι δημοκρατικάί αρχαί του προέδρου Ουίλσον, τας οποίας υιοθέτησεν ήδη εις τα κυριώτερα σημεία των το εν Λονδίνω σοσιαλιστικόν συνέδριον της 22 Φεβρουαρίου 1918.

Επομένως το Σοσιαλιστικόν Κόμμα της Ελλάδος, πιστεύον και αυτό ότι το μεγαλύτερον κέρδος που έχει να βγη για την ανθρωπότητα από τον παγκόσμιον πόλεμον, θα είναι η εις το μέλλον παρεμπόδις νέων πολέμων, συμφωνεί όπως δημιουργηθεί μία ανωτέρα αστική πολιτειακή σύνθεσις, η Κοινωνία των Εθνών. Αι ακόλουθοι βάσεις της Κοινωνίας των Εθνών, αι οποιαί πρέπει να τεθούν ως βάσις των διαπραγματεύσεων του Συνεδρίου, είναι πράγματι εκείναι που θα εξασφαλίσουν την διαρκήν ειρήνην. Δηλαδή:

α) Η υπαγωγή της εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας εις τον έλεγχον των Κοινοβουλίων της, συνεπαγόμενον την κατάργησιν της μυστικής διπλωματίας.

β) Η απαγόρευσις νέων εξοπλισμών και η διάλυσις των ιδιωτικών πολεμικών εργοστασίων.

γ) Ο περιορισμός των στρατιωτικών δυνάμεων εκάστης χώρας, χρησιμοποιουμένων εις το εξής διά την άμυνάν της και διά την επιβολήν των θελήσεων της Κοινωνίας των Εθνών, οργανουμένων δε επί τη βάσει μιας δημοκρατικής εσωτερικής συστάσεως αυτών και μιας ολιγοχρόνου θητείας.

δ) Η ίδρυσις ενός Ανωτάτου Δικαστηρίου της Κοινωνίας των Εθνών, υπό μορφήν μιας διεθνούς νομοθετικής Συνελεύσεως, η οποία να κανονίζη τας διαφοράς μεταξύ εθνών. Εγκατάστασις υπό της Κοινωνίας των Εθνών εις εκάστην χώραν διεθνών εξελεγκτικών επιτροπών.

* ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΕΤΡΑΔΙΩΝ

Είναι χρήσιμο να δοθεί το πλήρες κείμενο του Υπομνήματος που τα Σοσιαλιστικά Κέντρα υπέβαλαν στο Σοσιαλιστικό Συνέδριο του Νοεμβρίου 1918, όπως αυτό δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα του Σοσιαλιστικού Κόμματος «Σοσιαλισμός», στο τεύχος 49-50 της 18 Νοεμβρίου 1918. Η ορθογραφία είναι του πρωτοτύπου.

ΕΔΑΦΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Τα έθνη του Αίμου και της Μικράς Ασίας

Ως προς τα εδαφικά ζητήματα που δεν αφορούν την Βαλκανικήν και την Μικράν Ασίαν — ήτοι το της Αλσατίας Λωρραίνης, το της Πολωνίας, των εθνοτήτων της Αυστρίας, των βελγικών δικαίων, των ιταλικών αιτημάτων, το της ειρήνης του Μπρεστ-Λιτόφσκ, το αποικιακόν κτλ — οι Έλληνες σοσιαλισταί μη γνωρίζοντες ταύτα εν ταις λεπτομερείαις αυτών, επιφυλάσσονται να υποστηρίξουν τας λύσεις εκείνας που θα βασίζονται επί των αρχών της Κοινωνίας των Εθνών, επί της αρχής του δικαιώματος που έχει κάθε πολιτισμένος λαός να διαθέτει ελευθέρως τα καθ' εαυτόν — παντού όπου η αρχή αυτή είναι εφαρμόσιμος — καθώς και επί της ακολούθου βασικής αρχής του προγράμματος του Ουίλσον: «Κάθε τελικός διακανονισμός να γίνεται με την κατ' ουσίαν δικαιοσύνην πάσης υπό συζήτησιν περιπτώσεως και σύμφωνα με συμβιβασμούς που θα ήσαν οι πλέον κατάλληλοι να εξασφαλίσουν μίαν διαρκή ειρήνην».

Βαλκανική και Μικρά Ασία

Ωρμώμενοι από τας ανωτέρω αρχάς, και γνώσται των πραγμάτων της Ανατολικής Μεσογείου οι Έλληνες σοσιαλισταί, υποβάλλουν τας εξής λύσεις — συνοδευομένας από την επιχειρηματολογίαν αυτών — διά τα εδαφικά προβλήματα της Βαλκανικής και της Μικράς Ασίας. Αι λύσεις αύται απορρέουν επίσης υπό το πνεύμα που διέπει τας αποφάσεις περί Βαλκανικής του τελευταίου Διεθνούς Σοσιαλιστικού Συνεδρίου, του της Βασιλείας (23 και 24 Σεπτεμβρίου 1912, πνεύμα σύμφωνα με το οποίον συνετάχθη προηγούμενον υπόμνημα του Κόμματός μας περί Μακεδονίας, αποσταλέντον Δεκέμβριον του 1917 προς την Σοσιαλιστικήν Ολλανδοσκορινδικανικήν Επιτροπήν: «Ήτοι, παρεμπόδισις της ανανεώσεως των παλαιών εχθροτήτων μεταξύ των Βαλκανικών λαών, διά της πραγματοποιήσεως μιας Βαλκανικής ειρήνης βασιζομένης επί αμοιβαίων συνεννοήσεων και επί της εξαλείψεως πάσης αφορμής προς νέους πολέμους».

1) Η ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ

Την ένωσην όλων των Κρατών του Αίμου εις μίαν Δημοκρατικήν Βαλκανικήν Ομοσπονδίαν υπό την εγγύησιν της Κοινωνίας των Εθνών

— Πεισμένοι ότι δεν είναι δυστυχώς δυνατόν να δοθή εις τα προβλήματα της καθυστερημένης Βαλκανικής η οριστική αυτών, σοσιαλιστική λύσις διά της ιδρύσεως μιας Σοσιαλιστικής Βαλκανικής Ομοσπονδίας, επιδιώκοντες συγχρόνως όπως παν αίτημά μας είναι και από σήμερον πραγματοποιήσιμον, φρονούμεν ότι η Ομοσπονδία της Βαλκανικής θα έχη κατανάγκην αστικήν σύνθεσιν. Διά τούτο ως πρώτες βάσεις της Βαλκανικής Ομοσπονδίας προτείνωμεν α) την εγκαθίδρυσιν του δημοκρατικού πολιτεύματος εις όλας τας χώρας της Βαλκανικής, β) την τελωνιακήν, ταχυδρομικήν

και τηλεγραφικήν αυτών ένωσιν, γ) Την πολιτικήν των συμμαχίαν εναντίον παντός ισχυρού κατακτητού, δ) Την λύσιν των βαλκανικών διαφορών υπό ενός Παμβαλκανικού Συνεδρίου του οποίου μέλη θα είναι αντιπρόσωποι των βαλκανικών χωρών παρά τη Κοινωνία των Εθνών.

2) ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΟΥΡΚΙΑ

Η Ευρωπαϊκή Τουρκία, (Ανατολική Θράκη), ως είχε προ του πολέμου ναποτελέση μίαν Ανεξάρτητον Δημοκρατίαν, εις την οποίαν να συμπεριλαμβάνεται και παραλιακή λωρίδα γης εφ' όλης της μικρασιατικής πλευράς της θαλάσσης του Μαρμαρά

— Με την δημιουργίαν μιας τοιαύτης Αυτονόμου Πολιτείας του Μαρμαρά θα έπαυον να έχουν κατακτητικές βλέψεις επί των παγκοσμίας σημασίας εδαφών αυτών αι γειτονικά των βαλκανικά χωράι και ούτω θα έπαυε να υφίσταται η κυριωτέρα των αφορμών προς μέλλοντας βαλκανικούς πολέμους. Αφ' ετέρου, διά της Αυτονόμου Πολιτείας του Μαρμαρά, που θα είναι υπό την εγγύησιν της Κοινωνίας των Εθνών θα περιφρουρηθή αποτελεσματικώτερον η ελευθερία των Στενών, τα οποία θα έχουν διεθνοποιηθεί. Ως σύνορα της Πολιτείας του Μαρμαρά επί της μικρασιατικής πλευράς λαμβάνομεν την γραμμήν Αδραμύττειον-Καράνι-Όλυμπος-Χιλή.

3) ΤΑ ΣΤΕΝΑ

Τα Στενά του Βοσπόρου και του Ελλησπόντου διεθνοποιούμενα, να είναι υπό την εγγύησιν της Κοινωνίας των Εθνών

—Ο λόγος διά τον οποίον προτείνωμεν την διεθνή λύσιν των Στενών ευρίσκεται εις την εξής παράγραφον του διαγγέλματος του Ουίλσον της 22 Ιανουαρίου.

«Εφ' όσον τούτο θα ήτο εφαρμόσιμον, κάθε λαός που αγωνίζεται σήμερον για την τελειάν ανάπτυξιν των πόρων του και των ηθικών του δυνάμεων, θα έπρεπε να έχη εξασφαλίση μίαν άμεσον έξοδον επί των μεγάλων θαλασσίων οδών. Όταν το αποτέλεσμα τούτο δεν είνε δυνατόν να επιτευχθή διά της παραχωρήσεως εδαφών, δύναμεθα αναμφισβητήτως να το επιτύχωμεν ουδετεροποιούντες το δικαίωμα της διόδου επί των οδών που οδηγούν προς κάθε θάλασσαν, δικαίωμα το οποίον να τύχη της γενικής εγγυήσεως που θα εξασφαλίση αυτήν την ειρήνην».

Μία προνομιακή διαχείρησις των Στενών Μαρμαρά υπό ενός έθνους, εκτός που θα ήτο αφορμή νέων αντιζηλιών μεταξύ Κρατών, θα κατέκτα, και θα υπέτασσε μαζί με τα Στενά και τους περί αυτά πληθυσμούς.

4) Η ΔΥΤΙΚΗ ΘΡΑΚΗ

Η τωρινή Βουλγαρική Θράκη (Ξάνθη-Δεδεαγάτς) να προσαρτηθή εις την Αυτόνομον Πολιτείαν του Μαρμαρά

— Ο επιδικασμός της Δυτικής Θράκης εις την Ελλάδα, ως θα ήθελον οι νασιναλισταί μας, θα ήτο λύσις η οποία θα έδιδεν αφορμήν εις μέλλοντας Ελληνοβουλγαρικούς πολέμους. Ο Βουλγαρικός λαός έδωσε και θα δίδη πάντοτε μεγάλην σημασίαν εις το ζήτημα της εξασφαλίσεως δ' αυτόν μιας εξόδου προς το Αιγαίον. Διά της

Αυτονόμου Πολιτείας του Μαρμαρά και χάρις εις το φιλελεύθερον διοικητικόν σύστημα που θα την διέπει, θα εξασφαλισθή και διά την Βουλγαρίαν το διεμετακομιστικόν της εμπόριον, μέσον ενός ελευθέρου λιμένος επί του Αιγαίου, λ.χ. του Δεδεαγάτς. Ούτω θα είναι δυνατόν να παύση η Βουλγαρία να φέρη αντίρρησιν εις την οριστικήν κατοχήν υπό της Ελλάδος της περιοχής Σερρών-Δράμας-Καβάλας.

5) ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Να αναγνωρισθῇ οριστικῶς υπό της Σερβίας η Ελληνική κυριαρχία ἐπὶ της Θεσσαλονίκης

— Το αίτημα τούτο τίθεται προς ἄρσιν των παρεξηγήσεων που ηδύνατο να γεννηθούν από την ἐξῆς παράγραφον περί Βαλκανικῆς του Υπομνήματος του ἐν Λονδίνω σοσιαλιστικοῦ Συνεδρίου (Φεβρουάριος 1918): «Ελευθέρα ἐξοδος κάθε ἔθνους προς τον φυσικόν του λιμένα».

Ἡ Θεσσαλονίκη υπῆρξε για την Σερβίαν και για το διαμετακομιστικόν της εμπόριον ἕνας ελεύθερος λιμὴν, ο οποίος πρέπει να εξακολουθήσῃ να εἶναι τοιοῦτος. Συγχρόνως ἡ Ελλάς οφείλει να μὴ προβάλλει αξιώσεις ἐπὶ του ἐλληνικοῦ Μοναστηρίου, εἰάν θέλῃ να αναγνωρισθῇ οριστικῶς υπό της Σερβίας ἡ ἐλληνικότης της Θεσσαλονίκης.

6) ΑΛΒΑΝΙΑ

Να συσταθῇ ανεξάρτητον Ἀλβανικόν Κράτος μακράν πάσης ξένης ἐπιδράσεως

— Το ανεξάρτητον αὐτό Ἀλβανικόν Κράτος θα εἶνε κατ' ἀνάγκην μωαμεθανικόν, δηλαδὴ θαποτελεῖται ἀπὸ τους μωαμεθανικοὺς πληθυσμοὺς της Ἀλβανίας του Κέντρου, καθόσον οἱ Χριστιανικοὶ Ἀλβανικοὶ πληθυσμοὶ πρέπει να ἔχουν το δικαίωμα να προσαρτηθοῦν, οἱ μὲν Σερβικοὶ εἰς την Σερβίαν, οἱ Μαυροβουνιωτικοὶ εἰς το Μαυροβούνιον, οἱ δὲ Ἑλληνικοὶ εἰς την Ελλάδα.

7) ΖΗΤΗΜΑ ΑΥΛΩΝΟΣ

Ναποσυρθῇ ἡ Ἰταλία ἀπὸ την περιοχὴν Αὐλώνος, ἡ οποία να ἐπιδικασθῇ εἰς την Ἀλβανίαν, της Βορείου Ἠπείρου ἐπιδικαζομένης εἰς την Ελλάδα

— Αἱ αξιώσεις της Ἰταλίας ἐπὶ της Βαλκανικῆς δὲν δύνανται να ἔχουν την ἐπιδοκίμασίαν των Ἰταλῶν συντρόφων μας, καθ' ὅσον εἶναι μία καθαρῶς ὑπερϊαλιστικὴ πολιτικὴ. Ἡ εἰσχώρησις ενός μεγάλου Κράτους εἰς ἕνα των πλευρῶν της Βαλκανικῆς, θα ἰσοδυναμῇ με καλλιέργειαν νέων διχονοιῶν μεταξύ Βαλκανικῶν λαῶν. Εἰάν ὁ λόγος του πηδήματος της Ἰταλίας ἐπάνω ἀπὸ το Ἀδριατικόν πέλαγος εἶναι ἡ εξασφάλις των στενῶν του, ἡ Ἰταλία θα δύναται να ἰκανοποιηθῇ διὰ της παραχωρήσεως της Αὐλώνος εἰς το μικρότερον των Βαλκανικῶν Κρατῶν, την Ἀλβανίαν.

8) ἈΛΛΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Διὰ τα λοιπὰ εδαφικά ζητήματα της Βαλκανικῆς, τα πέραν της Ελλάδος, τα οποία

δεν γνωρίζωμεν εν ταις λεπτομερείαις αυτών —ως λ.χ. την σερβοβουλγαρικήν διαφοράν, τα ζητήματα Δοβρουτσάς, Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, Τρανσυλβανίας, Βεσσαραβίας κτλ — θα υποστηρίζωμεν τα δίκαια των υπό πάντα ξένον ζυγόν εθνοτήτων, αφού πρώτον μελετήσωμεν τα σχετικά υπομνήματα των σοσιαλιστών των άλλων βαλκανικών χωρών. Εν τούτοις θα ταχθώμεν εναντίον πάσης υπερβολικής μεγεθύνσεως ενός οιουδήποτε εκ των βαλκανικών κρατών, πράγμα που δεν θα συνέτεινε εις την ειρηνικήν διαβίωσιν των.

Για όλα αυτά τα ζητήματα, προς επίλυσιν των καθώς και προς αμοιβαίαν διαφώτισιν των σοσιαλιστών της Βαλκανικής, ζητούμεν την σύγκλησιν ενός παμβαλκανικού συνεδρίου εν Αθήναις. Είμεθα πρόθυμοι ναποδεχθώμεν επί των απόψεών μας πάσαν τροποποίησιν η οποία θαπεδεικνύετο ως η σοσιαλιστικωτέρα, η δικαιωτέρα λύσις δ' όλους τους λαούς της Βαλκανικής.

9) ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ

Οι νομοί Σμύρνης-Αϊδινίου, με σύνορα προς βορράν την Αυτόνομον Πολιτείαν του Μαρμαρά, προς Ανατολάς και προς νότον το Ασιατικόν Τουρκικόν Κράτος να επιδικασθούν εις την Ελλάδα, ως αυτόνομος επαρχία αυτής

— Διά να εξηγήσωμεν τους λόγους διά τους οποίους προτείνωμεν την ανωτέρω λύσιν είναι ανάγκη να θίξωμεν ολόκληρον το ζήτημα του Τουρκικού Κράτους.

Πιστεύομεν ότι οι Τούρκοι, όπως πας λαός, είναι μεν επιδεκτικοί πολιτισμού, θεωρούμεν όμως το ζήτημα του εκπολιτισμού των ζήτημα πολλού χρόνου. Εν τω μεταξύ αυτών είνε δίκαιον όπως αι άλλαι γειτονικαί χώραι της Τουρκίας και αι εν αυτή ξένοι εθνοότητες μη παρεμποδίζονται εις τον πολιτισμόν των. Αφ' ετέρου η Τουρκία είναι ανάγκη να καταστή τοιαύτη εις το μέλλον ώστε να μη δώση πλέον αφορμήν εις νέους βαλκανικούς πολέμους καθώς και εις νέον παγκόσμιον. Επειδή δε είναι επίσης αποδεδειγμένον ότι ουδείς εκ των λαών των βιούντων υπό την Τουρκικήν κυριαρχίαν θα ήθελε να διοικείται και εις το μέλλον υπό των Τούρκων, υιοθετούμεν την παράγραφον του Σοσιαλιστικού Συνεδρίου του Λονδίνου περί Τουρκικού Κράτους, η οποία λέγει: «Το Συνέδριον καταδικάζει κάθε συνδυασμόν, ο οποίος θα επανέφερε υπό την συστηματικώς βιαίαν κυριαρχίαν των Τούρκων πάντα λαόν που ευρίσκεται υποταγμένος εις αυτούς».

Επίσης πιστεύομεν ότι εάν αι εδαφικαί διαρρυθμίσεις εν τη Ασιατική Τουρκία γίνουν σύμφωνα με το δικαίωμα που έχει κάθε λαός να διαθέτει ελευθέρως τα καθ' εαυτόν, το μεγαλειότερον μέρος του Τουρκικού Κράτους θα μετατραπή κατ' ανάγκην εις χωριστάς αυτόνομους πολιτείας. Η εξακολούθησις της τουρκικής κυριαρχίας επί ξένων εθνοτήτων, έστω και υπό την εγγύησιν των ριζοσπαστικωτέρων μεταρρυθμίσεων εις το διοικητικόν της σύστημα, δεν θα ήτο μία οριστική λύσις του τουρκικού προβλήματος. Ενώ τουναντίον, περιοριζομένου του ελευθέρου τουρκικού Κράτους εις τα μέρη όπου είναι οι συμπαγείς Τουρκοί πληθυσμοί, δηλαδή εις το κέντρον της Μικράς Ασίας, περιβαλλομένου δε από ένα δακτυλίδι ελευθέρων πολιτισμένων λαών, ο κόσμος θα ησυχάση μιά για πάντα από τους Τούρκους και τας επ' αυτών ιμπεριαλιστικάς βλέψεις, συγχρόνως θα σπρωχθούν ούτοι προς τον γλήγορον εκπολιτισμόν των.

Ορμώμενοι από τας σκέψεις αυτάς κρίνομεν ότι οι δύο Ελληνικοί νομοί Σμύρνης-Αϊδινίου πρέπει ναποτελέσουν μίαν αυτοδιοικούμενην επαρχίαν της Ελλάδος, με την Σμύρνην αποτελούσαν ελεύθερον μικρασιατικόν λιμένα, απαραίτητον διά τας οικονομικάς συνθήκας του τόπου.

10) ΝΟΜΟΣ ΑΤΤΑΛΕΙΑΣ-ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ

Να παύση η Ιταλία να έχη αξιώσεις επί του νομού Ατταλείας, ο οποίος να δοθή εις το Τουρκικόν Κράτος ως διέξοδος αυτού προς την θάλασσαν

11) Τα Δωδεκάνησα να επιστραφούν εις την Ελλάδα

— Προς δικαιολόγησιν των δύο αυτών προτάσεών μας, θα είχαμεν να παραθέσωμεν τα αυτά επιχειρήματα που ανεπτύξαμεν εναντίον της ιμπεριαλιστικής ιταλικής πολιτικής εις το περί Αυλώνος ζήτημα. Τίποτε δεν δικαιολογεί την παρουσίαν της Ιταλίας στην Μικράν Ασίαν και εις τας νήσους της. Τουναντίον η Τουρκία δικαιούται να έχη ελευθέρας εξόδους προς το Αιγαίον και προς την Αττάλειαν, ενόσω η εθνολογική κατάστασις των άλλων παραλίων της κλείση πάσαν άλλην επ' αυτών δίοδον.

Ως προς τα Δωδεκάνησα, είναι νησιά καθαρώς Ελληνικά, κατακτηθέντα διά της ισχύος των όπλων υπό χώρας απομεμακρυσμένης, ξένης εντελώς προς αυτά, και μη δικαιουμένης να κάμη αποικιακήν πολιτικήν επί πολιτισμένων πληθυσμών.

12) Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

Τα Ασιατικά παράλια του Ευξείνου Πόντου ναποτελέσουν μίαν ανεξάρτητον δημοκρατικήν πολιτείαν του Πόντου με σύνορα προς δυσμάς την Αυτόνομον Πολιτείαν του Μαρμαρά, προς ανατολάς την Ρωσσίαν των Σοβιέτ, προς νότον την Τουρκίαν και την Αρμενίαν

— Τα παράλια του Ευξείνου Πόντου κατοικούνται από μικτούς πληθυσμούς, των οποίων η πλειονότης είναι Έλληνες. Η τουρκική κυριαρχία δεν θα ήτο δίκαιον να εξακολουθήση επί πληθυσμών οι οποίοι ζητούν επιμόνως να διαθέσουν άλλως τα καθ' εαυτούς. Ως εκ τούτου ο σχηματισμός μιας ανεξαρτήτου δημοκρατικής πολιτείας και εις τα μέρη αυτά επιβάλλεται. Πάντοτε, εννοείται, με την προϋπόθεσιν ότι οι επί της μικρασιατικής πλευράς του Ευξείνου λιμένες θα χρησιμοποιούνται ως διέξοδοι και υπό των εν τω εσωτερικώ της Ασίας ελευθέρων χωρών.

13) ARMENIA

Εις τας Αρμενικάς περιοχάς της Μικράς Ασίας να συσταθή μία ανεξάρτητος δημοκρατική Πολιτεία

— Ουδεμία εκ των σήμερον υπό τον τουρκικόν ζυγόν ευρισκομένων εθνотήτων υπέφερε τόσον όσον η Αρμενική. Οι διαρκείς αγώνες της υπέρ της ανεξαρτησίας της, τώρα όπου θα τεθούν αι βάσεις μιάς δικαίας διαρκούς ειρήνης, πρέπει να καταλήξουν εις μίαν ελευθέραν Αρμενίαν υπό την εγγύησιν της Κοινωνίας των Εθνών, ως θα είναι και αι άλλαι ελεύθεραι μικρασιατικάί πολιτείαί.

14) ΤΟ ΤΟΥΡΚΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

Το Τουρκικόν Κράτος να περιορισθῇ εἰς τὸ Κέντρον τῆς Μικράς Ασίας, με ἐλευθέραν διέξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν τοὺς λιμένας Ατταλείας-Αλεξανδρέττας

— Οἱ λόγοι που συμβάλλουν εἰς τὸν περιορισμὸν τοῦ ἐλευθέρου τουρκικοῦ κράτους εἶναι οἱ αὐτοὶ που ἀνεπτύχθησαν εἰς τὸ ζήτημα περὶ νομῶν Σμύρνης-Αἰδινίου. Ἡ ἀκεραιότης τοῦ τοιοῦτου ἐλευθέρου τουρκικοῦ Κράτους θα πρέπει ἐπίσης νὰ ἐξασφαλισθῇ ὑπὸ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

15) ἈΛΛΑ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ἄλλα ἐδαφικά ζητήματα τῆς ἐγγύς Ασίας εἶναι τὸ τῆς Συρίας, τῶν τόπων τῆς Ἱερουσαλήμ, τῆς νοτίου Παλαιστίνης, τῆς Αραβίας καὶ Μεσοποταμίας. Εἰς τὰ ζητήματα αὐτά ἐπὶ τῶν ὁποίων οἱ Ἕλληνες σοσιαλισταί, δὲν εἴμεθα ἀρκούντως πληροφορημένοι, θα υποστηρίξωμεν τὰς λύσεις ἐκεῖνας που θα ἐξησφαλίζον τὴν διαρκή εἰρήνην τῆς Ανατολικῆς Μεσογείου. Ἐν τούτοις, βασιζόμενοι εἰς ὅσα στοιχεῖα σήμερον γνωρίζομεν, θα εἴχομεν τὰς ἐξῆς γνώμας ἐπὶ τῶν ζητημάτων αὐτῶν.

Συρία. — Ἡ Συρία, ἀπὸ πολλὰ ἔτη ἤδη, ὑπῆρξε χώρα γαλλικῆς ἐπιρροῆς. Οἱ Σύριοι ὑπεδέχθησαν ευμενῶς τὸν γαλλικὸν πολιτισμὸν εἰς τὸν ὁποῖον οφείλουν τὰς σχολὰς τῶν καὶ Πανεπιστημίων. Ἐάν ἐπομένως οἱ Σύριοι θα ἀπῆλθον τὴν ἑνῶσιν τῶν μετὰ τῆς Δημοκρατίας τῆς Γαλλίας, οἱ Ἕλληνες σοσιαλισταί θα ὑπεστήριζον τὴν δημιουργίαν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Λιβάνου, μιᾶς αὐτονόμου ἐπαρχίας τῆς Γαλλίας ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Τοῦτο πάλιν διὰ λόγους ἐκπολιτιστικούς — χάριν τῆς εἰσχωρήσεως τοῦ εὐνοϊκοῦ διὰ τὰς ἀρχὰς μας γαλλικοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν καθυστερημένην Ανατολήν — ἀφοῦ πρῶτον, τόσον ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν ὅσο καὶ αἱ ἐργατικαὶ σοσιαλιστικαὶ τάξεις τῆς Γαλλίας ἠγγυώνοντο ὅτι ἐν Συρίᾳ δὲν ἐπιδιώκονται γαλλικοὶ ὑπερριαλιστικοὶ σκοποὶ.

16) ΤΟΠΟΙ ΤΗΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ

Θα υποστηρίξωμεν τὴν ἰδρυσιν μιᾶς Ἰουδαϊκῆς δημοκρατικῆς πολιτείας, ἀφοῦ πρῶτα πεισθῶμεν ὅτι οἱ Ἰσραηλίται σοσιαλισταί ὅλων τῶν χωρῶν δὲν θα ἔχουν ἀντίρρησην εἰς τοῦτο. Ἐν τούτοις μεταξύ τῆς παραμονῆς τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ τῆς ἰδρύσεως ἐνός Ἰουδαϊκοῦ δημοκρατικοῦ τοιοῦτου, προτιμητέον θεωρούμεν, ἀπὸ σοσιαλιστικῆς ἀπόψεως τὸ δεύτερον.

17) ΝΟΤΙΟΣ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ

Ἐάν ἦτο δυνατόν διὰ τοῦ ἐπιδικασμοῦ τῆς Νοτίου Παλαιστίνης εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς — ὡς αὐτοδιοικουμένης ἐπαρχίας τῆς Ἀγγλίας — νὰ ἐξησφαλίζετο ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Αραβίας καθὼς καὶ τῆς μεσοποταμίας, ἡ λύσις αὕτη θα ἐτύγχανεν τῆς ἐπιδοκιμασίας τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὰς χώρας αὐτάς ὅπου οἱ λαοὶ τῶν πάντως δὲν θα εἶναι ἀκόμη ὥριμοι νὰ διαθέσουν ἐλευθέρως τὰ καθ' ἑαυτοὺς, θα πρέπει ὁμως μιᾶ ἀνωτάτη διεθνὴς ἐξουσία ἀποφασίσαι τὰ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν

και περί του τρόπου δι ου αυτή θα επετυγχάνετο επί το δικαιώτερον.

Αυταί είναι αι απόψεις — εις την τελειωτικήν των διατύπωσιν — του Σοσιαλιστικού Κόμματος της Ελλάδος επί των εδαφικών ζητημάτων της Εγγύς Ανατολής. Το Κόμμα μας είνε πρόθυμον εν τούτοις να υποβάλλη τας απόψεις του αυτάς και εις το προσεχές Διεθνές Συνέδριον και να δεχθή πάσαν σοσιαλιστικωτέραν δικαίαν λύσιν. Επί τη ελπίδι ότι το παρόν μας υπόμνημα θα βοηθήση εις την διαφώτισιν της Διεθνούς, προπαντός ως προς τα ελληνικά ζητήματα, το αποστέλλομεν εις τα σοσιαλιστικά Κόμματα όλων των χωρών, δηλούντες συγχρόνως την επιθυμίαν μας όπως επισπευθή η σύγκλησις του Διεθνούς Συνεδρίου. Το Διεθνές Συνέδριον θα πρέπει να προηγηθή του επισήμου συνεδρίου της Ειρήνης. Αι σοσιαλιστικάί απόψεις επί των παγκοσμίων προβλημάτων, πραγματοποιήσιμοι από τούδε, θα είναι και εκείναι τας οποίας αι εργατικάί τάξεις όλων των χωρών θα επιβάλλουν εις τας κυβερνήσεις των. Είμεθα πεπεισμένοι ότι αι νέαι ηθικάί αξίαι της ειρήνης του κόσμου θα υπαγορευθούν και πάλιν εις τον κόσμον από τον Σοσιαλισμόν.

Με τους σοσιαλιστικούς μας χαιρετισμούς

Η Κεντρική Διοικητική Επιτροπή